

УКРАЇНСЬКА ЕКОНОМІКА ПІД ЧАС ВОЄННОЇ АГРЕСІЇ РФ І В ПЕРІОД ПІСЛЯВОЄННОГО ВІДНОВЛЕННЯ

UKRAINIAN ECONOMY DURING THE MILITARY AGGRESSION OF THE RUSSIAN FEDERATION AND IN THE PERIOD OF POST-WAR RECONSTRUCTION

<https://doi.org/10.15407/economyukr.2023.10.003>

УДК 338.28:332.05

JEL: H56, O17, O18, O31, O38

І.Ю. ПІДОРИЧЕВА, д-р екон. наук, завідувачка сектору
проблем інноваційно-інвестиційного розвитку промисловості
Інститут економіки промисловості НАН України
вул. Марії Капніст, 2, 03057, Київ, Україна
e-mail: pidoricheva@nas.gov.ua
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-4622-8997>

ІННОВАЦІЙНІ СПІЛЬНОТИ ТА ЇХ МОЖЛИВОСТІ У ВІДРОДЖЕННІ ПОСТРАЖДАЛИХ ВІД ВІЙНИ УКРАЇНСЬКИХ ТЕРИТОРІЙ НА ЗАСАДАХ СТІЙКОСТІ Й СТАЛОСТІ

Поглиблено розуміння природи спільнот, для чого використано різні критерії їх визначення. Систематизовано науково-теоретичні положення визначення інноваційних спільнот, з'ясовано їх сутнісні характеристики і переваги для розвитку територіальних громад. Обґрунтовано роль і можливості інноваційних спільнот у відродженні постраждалих від війни українських територій за принципом «відбудувати краще, ніж було» (build back better). Розкрито сутність цього принципу і відповідність його реалізації національним інтересам України.

Ключові слова: спільнота; інноваційна спільнота; постраждалі від війни українські території; принцип «відбудувати краще, ніж було» (build back better); інновації; стійкість; сталість.

В умовах децентралізації і необхідності відродження постраждалих унаслідок російської воєнної агресії регіонів і територіальних громад України на засадах стійкості й сталості важливого значення набувають інно-

Ц и т у в а н н я: Підоричева І.Ю. Інноваційні спільноти та їх можливості у відродженні постраждалих від війни українських територій на засадах стійкості й сталості. *Економіка України*. 2023. № 10. С. 03—22. <https://doi.org/10.15407/economyukr.2023.10.003>

© Видавець ВД «Академперіодика» НАН України, 2023. Стаття опублікована на умовах відкритого доступу за ліцензією CC BY-NC-ND license (<https://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0/>)

ваційні спільноти. Вони є одним з видів спільнот¹, що мають потенціал для генерування і втілення в життя різноманітних інновацій, впливаючи на вирішення значущих соціально-економічних і екологічних проблем суспільства, починаючи від місцевого рівня і закінчуючи міжнародним рівнем. Об'єднуючи населення навколо спільної ідеї, мети, проблеми, вони могли б сприяти відновленню різних сфер суспільства і секторів економіки постраждалих через війну українських територій за принципом «відбудувати краще, ніж було» (build back better).

Особливу роль у цьому, на нашу думку, відіграють інноваційні спільноти, що утворюються на рівні територій, зокрема територіальних громад (міських, сільських, селищних), а також локальні інновації для сталого розвитку². Це обумовлено, по-перше, тим, що успіх реалізації регіональної, національної і міжнародної політики значною мірою залежить від їх належного розуміння й підтримки на рівні, найближчому до людей. Для забезпечення дієвості цих політик важливо враховувати індивідуальні проблеми і потреби громад, оскільки їх справжня реалізація відбувається на місцевому рівні й саме дії окремих осіб, зрештою, матимуть глобальні наслідки. По-друге, у науковій літературі домінують дослідження, присвячені локальним інноваціям, розробленим великими компаніями або транснаціональними корпораціями з метою розширення бізнесу і завоювання нових ринкових ніш [2—4]. Водночас значно менше уваги приділяється місцю інноваційних спільнот у забезпеченні стійкого і сталого розвитку територій, а також ролі місцевого населення в інноваційних процесах як агентів (ініціаторів і розробників) інновацій. Так, залучення мешканців громад до процесу створення цінностей сприяє колективним зусиллям різних учасників і зацікавлених сторін, дає змогу зробити інновації інклюзивними й напрацювати нові рішення, яких немає у звичайних інноваційних практиках [5].

Отже, **мета статті** — обґрунтувати роль і можливості інноваційних спільнот у відродженні постраждалих від війни українських територій на засадах стійкості й сталості шляхом систематизації науково-теоретичних положень щодо визначення інноваційних спільнот і з'ясування особливостей міжнародної концепції відбудови країн і територій після катастроф за принципом «відбудувати краще, ніж було» (build back better).

---

¹ Community. *Merriam-Webster Dictionary*. 2023. URL: <https://www.merriam-webster.com/dictionary/community> (дата звернення: 15.07.2023).

² Локальні інновації для сталого розвитку можна описати як такі, що сприяють збалансуванню і гармонізації економічного і соціального розвитку із захистом навколишнього середовища територій і розташованих на них населених пунктів. До таких інновацій слід віднести: «ощадливі інновації» (frugal innovation), «масові інновації» (grassroots innovation), «сільські інновації» (rural innovation), «ендогенні інновації» (endogenous innovation), «корінні інновації» (indigenous innovation), «інновації джугаад» (jugaad innovation), «інновації на основі обмежень» (constraint-based innovations) та ін. Визначення цих типів локальних інновацій і особливостей, їм притаманних, наведено у [1].

ФЕНОМЕН ІННОВАЦІЙНИХ СПІЛЬНОТ І ЇХ ПЕРЕВАГИ ДЛЯ РОЗВИТКУ ТЕРИТОРІЙ

Поняття «спільнота» (community) є поширеною науковою концепцією, яка використовується в суспільних і гуманітарних науках для вивчення особливостей взаємодії та групової діяльності людей, їхнього впливу на соціальні, економічні й екологічні зміни в суспільстві. Наразі воно вживається настільки часто і в настільки різних контекстах, що дуже легко випустити з виду переваги спільнот саме для розвитку територій. Залежно від критерію, який використовується для визначення спільнот, ними можуть бути різні типи групових об'єднань. Наведемо деякі приклади таких критеріїв і спільнот для ілюстрації різноманітності типів групових об'єднань та їх характеристик (табл., рис. 1).

Як видно з таблиці, різні типи спільнот за різними критеріями можуть взаємодіяти або включати в себе елементи інших спільнот. Наприклад, екологічно-проблемні спільноти можуть бути активними на місцевому рівні, спрямовуючи свою діяльність на благоустрій населених пунктів, організацію місцевих екологічних акцій, скажімо, очищення прибережних смуг річок і водоймищ від сміття, або мати міжнародну орієнтованість, зосереджуючись на вирішенні глобальних екологічних викликів, таких як зміна клімату, забруднення океанів, виснаження природних ресурсів тощо. Інший умовний приклад — екологічно-проблемні спільноти, які працюють над відновленням морських і річкових екосистем, можуть перетинатись і взаємодіяти з науковими спільнотами, які проводять дослідження і здійснюють моніторинг стану морів і прісних вод, займаються пошуком шляхів їх відновлення, або туристичними спільнотами (тип спільнот за інтересами), які просувають екотуризм і відпочинок у гармонії з природою. Усі ці спільноти (екологічні, соціальні, професійні та ін.) можна віднести до інноваційних, якщо вони фокусуються на знаннях, інформаційному обміні й зв'язках, культивують нові ідеї і рішення, підтримують інноваційне підприємництво.

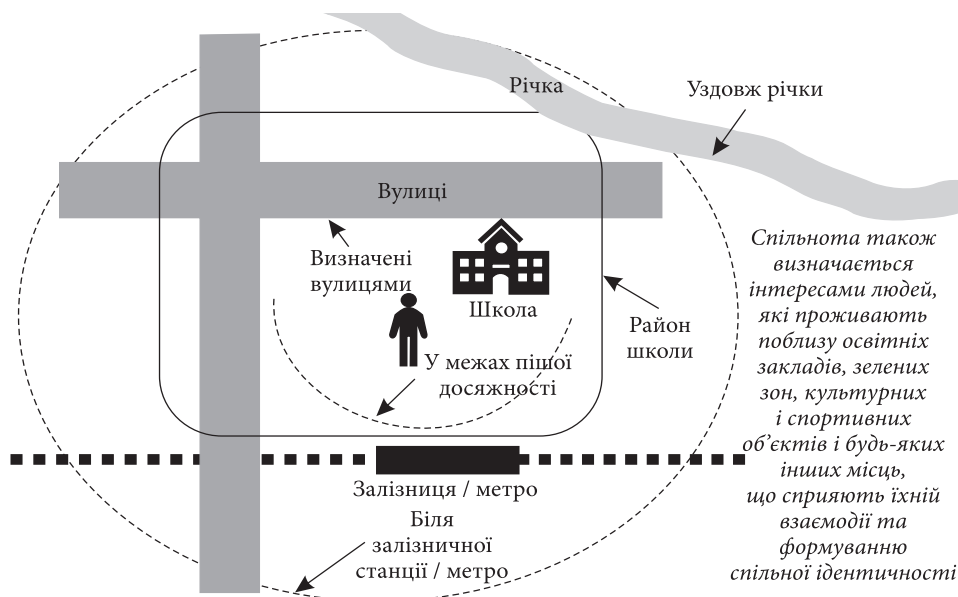
В англійській літературі інноваційні спільноти визначаються такими термінами, як communities of innovation, innovation communities, innovative communities, і зазвичай об'єднують дослідників, підприємців, громадських активістів, представників владних структур та інших зацікавлених осіб, які спільно працюють над розв'язанням складних проблем і пошуком нових можливостей розвитку певної території і / або сфери діяльності. В окремих випадках особливий акцент зроблено на соціальній сфері, а інноваційна діяльність у спільнотах визначається як особлива форма місцевих соціальних інновацій у межах конкретного географічного простору³.

³ Cheuy S. The Community Innovation Imperative. Tamarack Institute, 2017. 21 p. URL: https://cdn2.hubspot.net/hubfs/316071/Resources/Publications/Community%20Innovation%20Imperative.pdf?__hstc=&__hssc=&hsCtaTracking=02757eb3-3863-42b7-8c4b-1b8259ecbb9d%7C3560c6d6-8dfe-4fe0-9b0b-feddd39ecc7ef

Критерії визначення спільнот та їх приклади

Критерії	Визначення і приклади спільнот
Географічний	Групи людей, які проживають на певній, зокрема замкнутій, території, наприклад, у місті, селищі, біля річки, на одній вулиці, у мікрорайоні, житловому комплексі. Вони можуть об'єднуватися для вирішення спільних проблем, захисту своїх інтересів і покращення життя у своєму районі
Професійний	Групи людей, які працюють в одній сфері професійної діяльності, мають спільні професійні інтереси, подібні навички і можуть об'єднуватися для обміну знаннями, досвідом, навчання і розвитку професійної мережі
Соціально-проблемний	Групи людей, об'єднані спільною метою, спільним інтересом, бажанням вплинути на свідомість суспільства і досягти позитивних змін у вирішенні соціальних проблем, таких як захист прав людини і основоположних свобод, насамперед, уразливих верств населення (вимушених переселенців і учасників бойових дій, людей з обмеженими можливостями, дітей, яким загрожує соціальна ізоляція), боротьба з бідністю, забезпечення гендерної рівності тощо. Ці спільноти можуть співпрацювати з органами влади і громадськими організаціями, започатковувати соціальні рухи та інформаційно-просвітницькі кампанії для досягнення своїх цілей
Екологічно-проблемний	Групи людей, які фокусуються на вирішенні екологічних проблем, захисті навколишнього середовища і життєво важливих інтересів людини від шкідливих наслідків забруднення ґрунту, повітря, океанів і прісних вод, надмірного використання токсичних хімічних сполук у сільському господарстві, незаконної вирубки лісів, інших факторів негативного впливу господарської діяльності, форс-мажорних ситуацій та їх наслідків, що загрожують екологічно рівноважному функціонуванню природних екосистем. Основними цілями таких спільнот можуть бути, зокрема, зменшення забруднення навколишнього середовища, збереження природних ресурсів, охорона біорізноманіття, розвиток екологічної культури і формування екологічної свідомості суспільства
Культурно-етнічний	Групи людей, що мають спільну культурно-етнічну приналежність, включаючи осіб, які походять з одного міста, села або регіону, спілкуються однією мовою, мають спільну релігійну приналежність тощо. Такі спільноти формуються для вивчення історії, літератури, музики, мистецтва та інших виразів своєї культури, збереження й передачі традицій і звичаїв наступним поколінням, зміцнення соціальних зв'язків між своїми членами

Джерело: складено авторкою за: Stacey M. The myth of community studies. *British Journal of Sociology*. 1969. Vol. 20. P. 134-147; Chavis D.M., Lee K. What is Community Anyway? *Stanford Social Innovation Review*. 2015. May 12. <https://doi.org/10.48558/EJ2-J82>; Community Assessment. Section 2. Understanding and Describing the Community. *Community Tool Box*. URL: <https://ctb.ku.edu/en/table-of-contents/assessment/assessing-community-needs-and-resources/describe-the-community/main>; What indeed is a 'community'? Sustainable Development: Innovative Communities. *The Global Development Research Center*. URL: <https://www.gdrc.org/sustdev/inn-comm/cs-4.html> (дата звернення: 15.07.2023).

Рис. 1. Критерії, які можна використовувати для визначення спільноти
Джерело: побудовано авторкою за: What indeed is a 'community'? Sustainable Development: Innovative Communities. *The Global Development Research Center*. URL: <https://www.gdrc.org/sustdev/inn-comm/cs-4.html> (дата звернення: 15.07.2023).

У свою чергу, Х. Срінівас слушно підкреслює, що одна інновація не вказує на інноваційну спільноту, «інноваційна спільнота — це спільнота, що розвинулась і може підтримувати джерело інновацій, яке не походить виключно від однієї чи двох ізольованих осіб. Вона повинна мати організаційні можливості стимулювати, плекати, розвивати і продуктивно використовувати притаманні людям інноваційні якості для забезпечення сталого способу життя»⁴. Сталість громади він визначає як її здатність використовувати свої ресурси для забезпечення того, щоб її теперішні й майбутні члени, а також члени суміжних громад могли досягти високого рівня здоров'я, добробуту і економічної безпеки, зберігаючи при цьому цілісність екологічних систем⁵. Таке визначення відповідає концепції сталого розвитку — «розвитку, який задовольняє потреби сьогодення, не ставлячи під загрозу здатність майбутніх поколінь задовольняти власні потреби»⁶. Отже, інноваційна спільнота не є спільнотою, якщо інновація винайдена однією чи кількома особами або якщо згенеровано одну інновацію. Справжні інноваційні спільноти формуються на основі взаємодії,

⁴ Srinivas H. Elements of «Innovative Communities». GDRC Research Output — Concept Note Series E-179. Kobe, Japan, Global Development Research Center. May 2020. URL: <https://www.gdrc.org/sustdev/inn-comm/cs-1.html> (дата звернення: 15.07.2023).

⁵ Там само.

⁶ Our Common Future. Report of the World Commission on Environment and Development. United Nations, 1987. 300 p. P. 37. URL: <http://www.un-documents.net/our-common-future.pdf>

спільних зусиль, взаємодоповнення компетенцій та інноваційних якостей своїх членів, результатом яких є різноманітні інноваційні результати. Як зазначає М. Маттіолі [6], винаходи рідко виникають ізольовано, а інноватори постійно спираються на роботу своїх попередників і колег, завдяки чому інноваційні спільноти мають змогу одержувати синергетичний ефект — результат, не досяжний для окремих їх членів.

Дослідники Інституту Тамарак (Tamarack Institute, Канада)⁷, який спеціалізується на підтримці місцевих ініціатив для сталого розвитку громад, упевнені, що громади є ідеальним місцем для інновацій. На основі практичного досвіду впровадження інновацій у громадах вони роблять висновок про важливість належної оцінки проблем і глибокого розуміння унікальних характеристик кожної громади для того, щоб інновації могли спрацювати. Вони також наголошують на тому, що інновації, які виявились успішними в одній громаді, не обов'язково спрацюють у іншій, проте за належної адаптації і модифікації їх зможуть використати інші громади або вони слугуватимуть для них джерелом натхнення в справі вироблення власних нестандартних рішень.

Інноваційні спільноти не слід ототожнювати з територією, місцем, будівлею чи організацією, спільнота та інновації — це насамперед люди, діяльність людей, сукупність стосунків між ними. За спостереженнями Д. Чавіса і К. Лі [7], члени спільноти відчують довіру один до одного, свою приналежність до спільних цінностей, завдань, мети, які їх об'єднують. Вони мають індивідуальне і колективне відчуття того, що як частина спільноти можуть впливати на своє оточення і один на одного. У результаті люди розуміють, хто є або не є частиною їхньої спільноти. Міста, райони, вулиці, будівлі, організації тощо — середовище для цих спільнот, але вони самі не є спільнотами. Влучним у цьому плані є визначення інноваційної спільноти, яке запропонував Р. Вест: це група людей, що зосереджена на створенні інноваційних результатів у спільному середовищі [8]. При цьому формування інноваційних спільнот передбачає створення специфічного середовища, яке дасть змогу кожному учаснику почуватися в безпеці й одночасно сприятиме досягненню ними спільних цілей [9, с. 101]. Самі по собі середовища не можуть упроваджувати інновації, їх створюють люди; по суті, інновації — це діяльність людей. Інноваційні спільноти притягують творчих особистостей, ентузіастів, підприємців, що прагнуть розробляти й впроваджувати новаторські ідеї і рішення; вони можуть також залучати всю громаду до всебічної участі⁸.

---

⁷ Cheuy S. The Community Innovation Imperative. Tamarack Institute, 2017. 21 p. URL: https://cdn2.hubspot.net/hubfs/316071/Resources/Publications/Community%20Innovation%20Imperative.pdf?__hstc=&__hssc=&hsCtaTracking=02757eb3-3863-42b7-8c4b-1b8259ecbb9d%7C3560c6d6-8dfe-4fe0-9b0b-feddd39ecc7ef

⁸ Srinivas H. Elements of «Innovative Communities». GDRRC Research Output — Concept Note Series E-179. Kobe, Japan, Global Development Research Center. May 2020. URL: <https://www.gdrc.org/sustdev/inn-comm/cs-1.html> (дата звернення: 15.07.2023).

Помилково було б вважати, що інноваційні спільноти завжди збігаються з адміністративно-територіальними кордонами громади. Таке уявлення може виникнути через спрощений підхід до аналізу, оскільки в реальності інноваційна діяльність, інноваційні проекти об'єднують людей з різних місцевостей і навіть країн, які мають різні взаємодоповнюючі компетенції, навички, знання і при цьому поділяють спільні інтереси й цінності. Насправді, інноваційні спільноти можуть формуватися навколо конкретних інноваційних ідей і не завжди охоплювати всю громаду, що робить їх гнучкими і дає змогу активно розвиватися, залучаючи учасників незалежно від місця їх проживання.

Для кращого розуміння даного питання можна розглянути приклади двох великих за площею і чисельністю населення громад Київської області: Білоцерківської територіальної громади, що об'єднує 17 населених пунктів, розташована на площі 394,4 км² і налічує 218,9 тис. осіб (міського і сільського населення)⁹, і Броварської територіальної громади площею 125,2 км², яка має у своєму складі чотири населених пункти з чисельністю населення 130,7 тис. осіб, з них 10,8 тис. — мешкають у сільській місцевості¹⁰. Ці приклади ілюструють, що мешканці великих територіальних громад можуть і не мати достатньо спільного, щоб відчувати себе інноваційною спільнотою. Це може відбуватися з декількох причин, наприклад, через різні потреби міського і сільського населення; віддаленість мешканців один від одного і відсутність платформ для співпраці, які б стимулювали їхні спільні ініціативи; брак інформації та низьку обізнаність з проблемами, які мають місце в інших частинах громади; складність формування спільної ідентичності або відчуття спільності серед мешканців великої громади, особливо, коли йдеться про різні соціальні, економічні або культурні групи. Тож розташування людей на одній території не завжди автоматично сприяє формуванню спільнот, а інноваційних й поготів, або ідентифікації себе їх частиною. Щоб великі громади відчували себе інноваційними спільнотами, важливо налагоджувати комунікацію, співпрацю і обмін ідеями між різними її частинами, розвивати взаємну довіру, враховувати потреби і думки представників різних соціальних груп у процесі прийняття рішень, заохочувати локальні інновації, які можуть підвищити якість і рівень життя в громаді.

Важливою сутнісною характеристикою спільнот є те, що вони нашірковуються одна на одну. Наприклад, у певному районі міста, кварталі, житловому комплексі можуть діяти екологічні, волонтерські, культурні спільноти; спільноти для людей з різними потребами та інтересами й одні ті самі люди можуть бути одночасно учасниками різних спільнот. У місцевому контексті можна спостерігати діяльність інноваційних спільнот у межах дослідницьких центрів, наукових парків, інноваційних ком-

⁹ Білоцерківська територіальна громада. *Децентралізація*. 2022. URL: <https://decentralization.gov.ua/newgromada/4032> (дата звернення: 10.07.2023).

¹⁰ Паспорт громади. *Броварська територіальна громада*. URL: <https://brovary-rada.gov.ua/card> (дата звернення: 10.07.2023).

паній тощо в середовищі ширшої інноваційної спільноти, скажімо, інноваційного району (Innovation District). Кожну з цих організацій (усіх осіб, які в них працюють, або лише їх частину) можна розглядати як інноваційну спільноту. В цьому контексті, зокрема, зазначається, що спільноти в організаціях складаються з тісно згуртованих груп людей з почуттям товариства, приналежності й колективної ідентичності [10].

Організації взаємодіють, співпрацюють, обмінюються знаннями і досвідом, що сприяє розвитку міжорганізаційних спільнот [11] та інноваційного району в цілому. Останній являє собою модель формування простору, яка заохочує організації до створення центрів інновацій і співпраці. Зазвичай, ця зона розташована в межах міста. Втілення концепції інноваційних районів у практику перетворює малозабезпечені відсталі міські території на розвинуті соціальні й економічні простори. Так, El Poble Nou, колишній район бавовняної фабрики неподалік від центру Барселони, який було перетворено на сприятливий для життя і роботи центр знань та інновацій, наразі об'єднує близько 90 тис. осіб, 4500 нових компаній і стартапів з усього світу. Як міжнародний центр відкритих інновацій і стартапів позиціонує себе й інноваційний район Берліна — Silicon Allee. Перший у Польщі інноваційний район Kamrus Plus використовує модель «живої лабораторії» для перевірки життєздатності інновацій, їх затребуваності в тому самому середовищі, де вони використовуватимуться, — у самому місті¹¹.

Спільноти можуть існувати у формальній і неформальній формах¹². До формальних інноваційних спільнот відносять організації, які є юридичними особами і мають офіційну реєстрацію відповідно до вимог законодавства, наприклад, дослідницькі центри або наукові парки. Неформальні спільноти (такі як спільноти розробників вільного програмного забезпечення; геймерські спільноти; групи підвищення кваліфікації; колективи письменників, дизайнерів, художників; спортивні спільноти) є важливими для тих людей, які не мають доступу до офіційних організацій або не ідентифікують себе з ними через, наприклад, нерівність. Для тих, хто шукає інклюзивні простори, неформальні місця зібрань (професійні навчальні курси, онлайн-форуми, коворкінгові простори, арт-простори, спортивні клуби та ін.) можуть стати місцем самовираження, взаємопідтримки і розвитку особистості. Вони також сприяють формуванню соціальних зв'язків і почуття причетності, розширенню мережі контактів і зміцненню взаємодії між різними людьми й групами. Як зазначає М. Вул¹³, участь людей у неформальних спільнотах є важливою складовою їх повноцінного життя. Так, одне з перших досліджень

---

¹¹ 5 European Innovation Districts You Need to know. *Seedsprint*. 2021. Nov 03. URL: <https://www.seedsprint.com/5-european-innovation-districts-you-need-to-know> (дата звернення: 15.07.2023).

¹² Wool M. Community for the win — how collective solutions help individual problems. *BetterUp*. 2021. Nov 03. URL: <https://www.betterup.com/blog/importance-of-community> (дата звернення: 15.07.2023).

¹³ Там само.

наслідків впливу пандемії COVID-19 на психічне здоров'я (на прикладі населення Іспанії) [12] показало, що самотність і соціальна ізоляція були одними з факторів, які найбільше вплинули на психоемоційний стан людей. Результати дослідження підтверджують, що люди, які не мають сильних соціальних зв'язків, частіше страждають від високого рівня стресу, серцевих захворювань, високого кров'яного тиску, імунних розладів, а також стикаються з вищим ризиком самогубства і ранньої смерті. Спільноти ж створюють атмосферу взаєморозуміння й підтримки, допомагаючи своїм членам справлятися зі стресом і складними життєвими обставинами завдяки почуттю приналежності й важливості кожного учасника.

Інноваційна спільнота може передбачати особисті контакти і безпосереднє спілкування між людьми, які збираються разом на зустрічах, засіданнях та інших офлайн-заходах, а може бути сформована і діяти в режимі онлайн як віртуальна спільнота за допомогою використання інформаційних технологій та Інтернету [13; 14], чому сприяє розвиток парадигми Web 2.0 — другої хвилі Інтернет-розвитку, яка підкреслює перехід від пасивного споживання веб-контенту до активної участі користувачів у його розробці, оцінці, редагуванні й удосконаленні без будь-яких просторових меж.

Усе зазначене дає змогу виокремити переваги інноваційних спільнот для розвитку територіальних громад (міських, сільських, селищних). Отже, спільноти:

- підвищують соціальний капітал громади за рахунок зміцнення й розвитку товариських стосунків і тісних взаємозв'язків між людьми;
- формують почуття довіри і поваги один до одного, створюють дружню атмосферу взаєморозуміння, солідарності завдяки налагодженню соціальних зв'язків, постійному спілкуванню і спільним зусиллям людей;
- сприяють професійному зростанню, навчанню і самореалізації шляхом збагачення один одного різноманітними знаннями, ідеями, думками, обміну професійним досвідом, спільного опанування нових навичок;
- дозволяють завдяки залученню до інноваційної діяльності різних учасників і зацікавлених осіб, насамперед місцевих жителів, зробити інновації інклюзивними, а отже, доступними для всіх людей, незалежно від їх соціального статусу, стану здоров'я і гендерної приналежності;
- надають підтримку мешканцям громади — чи то психоемоційну через відчуття безпеки, приналежності до групи, спілкування і обмін думками, що допомагає знизити стрес і тривогу, набуті стійкості перед викликами змін, чи то в досягненні спільних цілей і реалізації спільних інтересів;
- дозволяють знаходити нестандартні, імпровізовані й водночас прості способи вирішення проблем у віддалених сільських районах, наприклад, відсутності житла, обмеженого доступу до медичної допомоги і електроенергії, значної відстані до чистої питної води, що мовою гінді означає створювати «інновації джугаад» (jugaad) — інновації, засновані на індійській кмітливості джугаад на кшталт «нужда ввічлива, а голь догадлива». Як приклади таких інновацій можна навести сонячні водяні насо-

си для поливу, доступні медичні пристрої для діагностики і надання екстреної допомоги в сільських районах. Іншими прикладами можуть бути глиняний холодильник MittiCool, який працює без електроенергії за таким простим принципом: у спеціальний резервуар наливається вода, яка поступово просочується в пори глини і, випаровуючись з поверхні, охолоджує вміст холодильника, і портативний холодильник Chotukool — 45-літровий пластиковий контейнер, який може охолоджувати їжу приблизно до 8—10°C від 12-вольтової батареї¹⁴;

• сприяють створенню «ощадливих (frugal) інновацій» — недорогих інновацій для нижнього сегменту масового ринку; ідеться про групу населення з низькими доходами, які не в змозі придбати певні групи дорогих товарів, такі як автомобілі, сільськогосподарська техніка, смартфони, холодильники, пральні машини. Кількісно це значна група людей у світі, яка тривалий час не вважалася споживачами, а отже, здебільшого ігнорувалася виробниками. Так, лише 13 % домогосподарств у Індії мають пральну машину і лише 33 % — холодильник¹⁵. Прикладом «ощадливих інновацій» можуть бути автомобіль Tata Nano, планшетний комп'ютер Aakash Tablet, інкубатор для новонароджених Embrace Infant Warmer.

ІННОВАЦІЙНІ СПІЛЬНОТИ У ВІДРОДЖЕННІ ПОСТТРАЖДАЛИХ ВІД ВІЙНИ УКРАЇНСЬКИХ ТЕРИТОРІЙ ЗА ПРИНЦИПОМ «ВІДБУДУВАТИ КРАЩЕ, НІЖ БУЛО» (BUILD BACK BETTER)

Україна сьогодні, як ніколи, потребує нестандартних підходів для повоєнного відродження постраждалих від війни регіонів і громад. Так, за спільною оцінкою ООН, Світового банку, Європейської комісії і Уряду України, за рік війни (з лютого 2022-го по лютий 2023 р.) загальна сума прямих збитків і втрат, завданих Україні країною-агресоркою, сягнула 423,8 млрд дол. Найбільше постраждали торговельні й промислові підприємства (96,7 млрд дол.), житловий сектор (67,6 млрд дол.), транспортна інфраструктура (67,3 млрд дол.), сільське господарство (40,2 млрд дол.), енергетика і видобувна промисловість (37,8 млрд дол.)¹⁶. Серед регіонів найбільших збитків і втрат зазнали прифронтові регіони (рис. 2—4).

Загальні потреби на реконструкцію і відновлення України оцінюються в розмірі 411 млрд дол. — на 12,8 млрд дол. менше, ніж фактичні прямі збит-

¹⁴ WIPO Magazine. Chotukool: Keeping things cool with frugal innovation. WIPO. December 2013. URL: https://www.wipo.int/wipo_magazine/en/2013/06/article_0003.html (дата звернення: 18.07.2023).

¹⁵ Household penetration rate of home appliances in India in 2018. Statista. 2023. URL: <https://www.statista.com/statistics/370635/household-penetration-home-appliances-india> (дата звернення: 18.07.2023).

¹⁶ Ukraine. Rapid Damage and Needs Assessment. February 2022 — February 2023. A. Himmelfarb (Ed.). The World Bank, the Government of Ukraine, the European Union, the United Nations. March 2023. Washington, DC. 132 p. P. 22. URL: <https://documents1.worldbank.org/curated/en/099184503212328877/pdf/P1801740d1177f03c0ab180057556615497.pdf>

ки і втрати, що у 2,6 разу перевищує фактичний ВВП України у 2022 р.¹⁷ За оцінками Національного банку України, через руйнування промислових підприємств, інфраструктури, вимушену міграцію і уповільнення економіки, спричинене воєнним вторгненням, рівень безробіття в Україні зріс на 16 % — з 9,8 % у 2021 р. до 25,8 % у 2022 р., що є еквівалентним 3,2 млн безробітних¹⁸; споживчі ціни зросли на 26,6 % (на продукти харчування — на 34,4 %) ¹⁹; падіння ВВП оцінюється на рівні 30—35 %^{20,21}.

Зважаючи на катастрофічні наслідки російської воєнної агресії для України, потрібно, не очікуючи закінчення війни, вже нині здійснювати пошук нових, інноваційних підходів до відродження українських територій за принципом «відбудувати краще, ніж було» (build back better). Цей принцип на державному рівні в Україні вперше згадується в Національному плані відновлення України (Ukraine's National Recovery Plan) (липень 2022 р.) і пріоритезується разом з іншими чотирма керівними принципами: «почати зараз, нарощувати поступово» (start now, ramp up gradually), «підвищувати процвітання справедливим шляхом» (grow prosperity in equitable way), «інтегруватися в Європейський Союз» (integrate into EU), «сприяти залученню приватних інвестицій і розвитку підприємництва» (enable private investment & entrepreneurship)²². Суть принципу build back better у Національному плані відновлення України визначається так: відбудувати з використанням більш якісних, передових і сталих технологій, ніж пошкоджені / знищені активи; узгодити відновлення й модернізацію України з принципами ЄС — зеленого переходу і цифрової трансформації²³. У іншому документі — «Україна. Швидка оцінка збитків і потреб. Лютий 2022 — лютий 2023» (Ukraine. Rapid Damage and Needs Assessment February 2022 — February 2023) — цей принцип визначається як наріжний у відновленні й реконструкції України (поряд з принципами зеленого, стійкого, інклюзивного і сталого відродження) і саме з його врахуванням встановлено потреби на відновлення країни (411 млрд дол.)²⁴.

¹⁷ Там само. Р. 11.

¹⁸ Інфляційний звіт. Січень 2023 року. Київ, Національний банк України. 48 с. С. 26, 46, 47. URL: https://bank.gov.ua/admin_uploads/article/IR_2023-Q1.pdf?v=4

¹⁹ Індекс інфляції в Україні за 2022. *Мінфін*. 2022. 13 бер. URL: <https://index.minfin.com.ua/ua/economy/index/inflation/2022> (дата звернення: 21.07.2023).

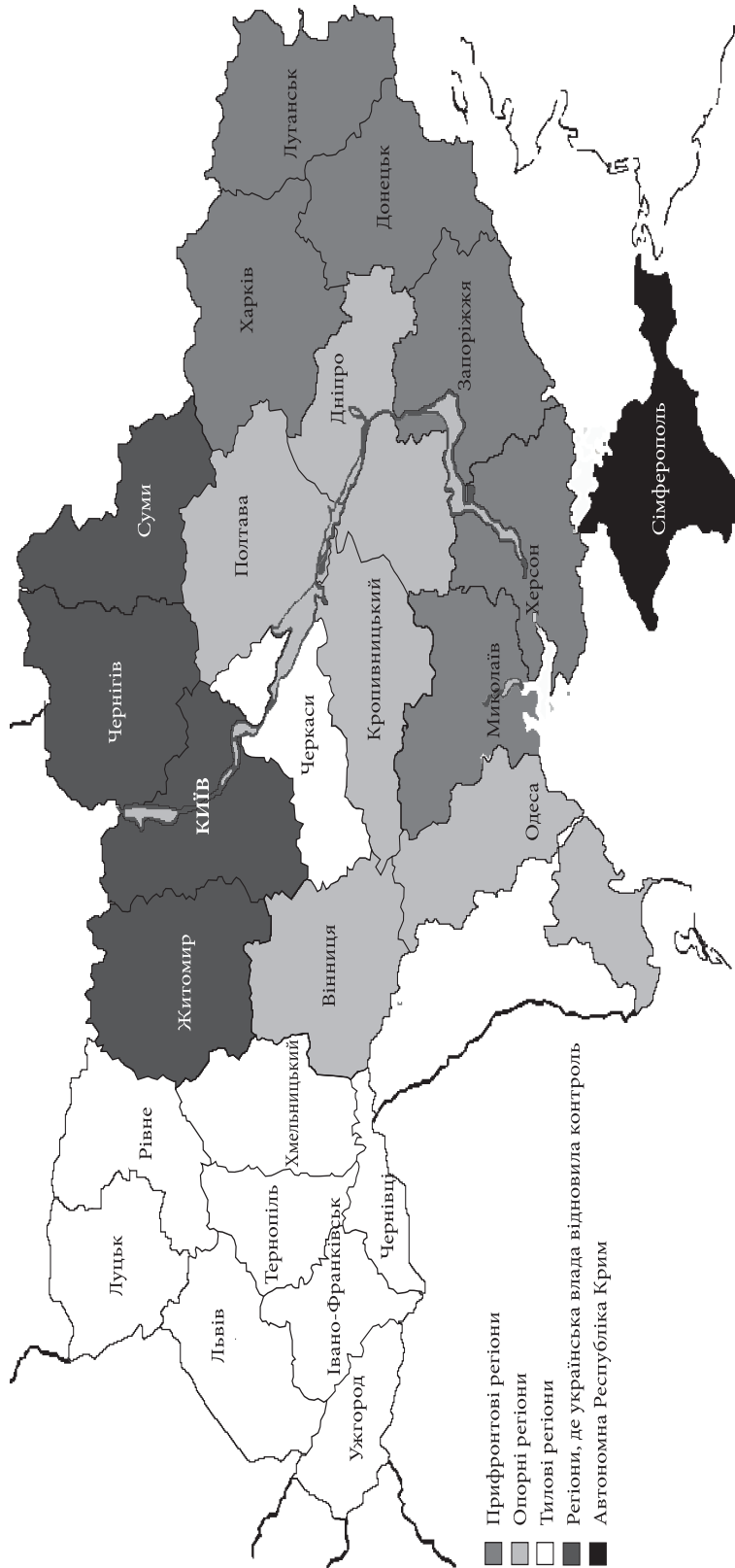
²⁰ Ukraine Invest GUIDE: Rebuilding Ukraine with the private sector. Ukraine Invest. March 2023. 72 p. P. 5. URL: <https://ukraineinvest.gov.ua/wp-content/uploads/2023/03/UkraineInvest-Guide-1-1.pdf>

²¹ Економіка України скоротилася на більш ніж 35% — ООН. *Укрінформ*. 2023. 26 січ. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-economy/3659424-ekonomika-ukraini-cerez-vijnu-skorotilasa-na-35-oon.html> (дата звернення: 21.07.2023).

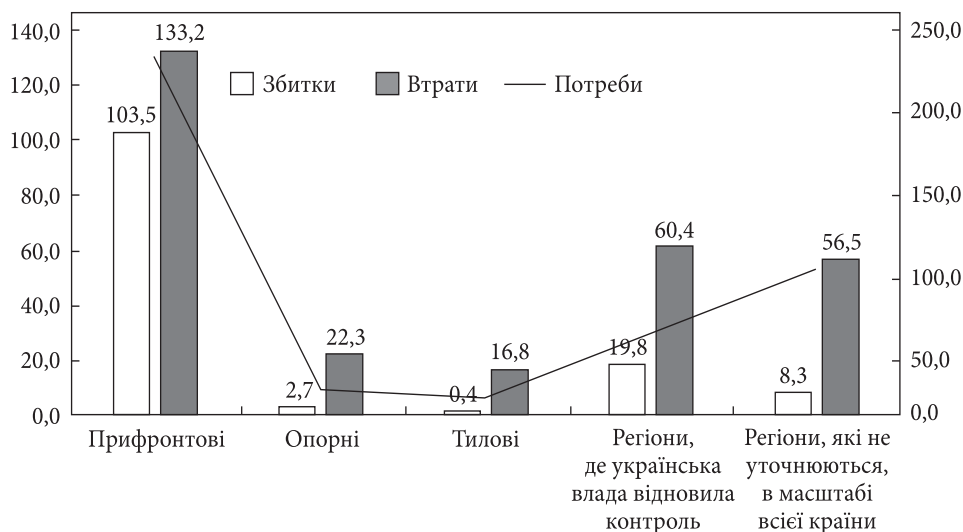
²² Ukraine's National Recovery Plan. National Recovery Council. July 2022. 40 p. URL: https://uploads-ssl.webflow.com/621f88db25fbf24758792dd8/62c166751fcf41105380a733_NRC%20Ukraine%27s%20Recovery%20Plan%20blueprint_ENG.pdf

²³ Там само.

²⁴ Ukraine. Rapid Damage and Needs Assessment February 2022 — February 2023. A. Himmelfarb (Ed.). The World Bank, the Government of Ukraine, the Euro-

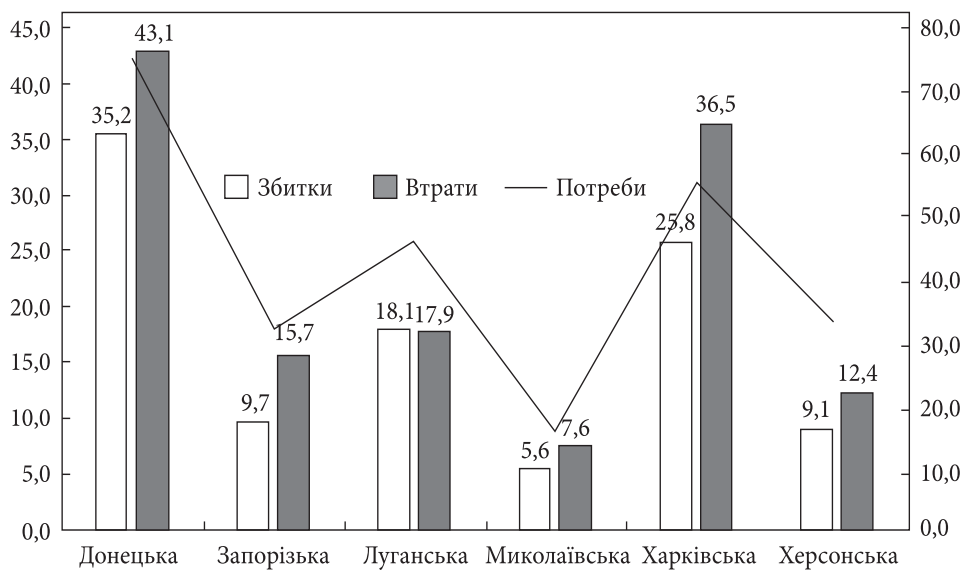

Рис. 2. Типи регіонів України за обсягом збитків (прямі витрати на заміну знищених або пошкоджених фізичних активів та інфраструктури; оцінюються в грошовому еквіваленті з урахуванням довоєнних цін), втрат (зумовлені війською зміною в економічних потоках; оцінюються в грошовому еквіваленті, наприклад, збільшення операційних витрат, втрата доходів органів влади і приватного сектору) і потреб на відновлення (кошти, необхідні на відновлення довоєнного стану активів шляхом ремонту, реставрації, у тому числі здійснення витрат за принципом *building back better* (наприклад, заходи з модернізації, правильного розміщення інфраструктури, підвищення енергоефективності й стійкості до стихійних лих і зміни клімату); виражаються в грошовому еквіваленті за ринковими цінами станом на 24 лютого 2023 р.; потреби не дорівнюють сумі збитків і втрат) за класифікацією ООН, Світового банку, Європейської комісії і Уряду України.
Джерело: побудовано авторкою за: Ukraine. Rapid Damage and Needs Assessment. February 2022 — February 2023. A. Himmelfarb (Ed.). The World Bank, the Government of Ukraine, the European Union, the United Nations. March 2023. Washington, DC. 132 p. P. 18-23. URL: <https://documents1.worldbank.org/curated/en/099184503212328877/pdf/P1801740d1177f03c0ab180057556615497.pdf>

Рис. 3. Збитки, втрати (ліва шкала) і потреби на відновлення регіонів України за їх типами за період з лютого 2022-го по лютий 2023 р., млрд дол.

Джерело: побудовано авторкою за: Ukraine. Rapid Damage and Needs Assessment February 2022 — February 2023. A. Himmelfarb (Ed.). The World Bank, the Government of Ukraine, the European Union, the United Nations. March 2023. Washington, DC. 132 p. P. 23. URL: <https://documents1.worldbank.org/curated/en/099184503212328877/pdf/P1801740d1177f03c0ab180057556615497.pdf>

Рис. 4. Збитки, втрати (ліва шкала) і потреби на відновлення прифронтових областей України за період з лютого 2022-го по лютий 2023 р., млрд дол.

Джерело: побудовано авторкою за: Ukraine. Rapid Damage and Needs Assessment February 2022 — February 2023. A. Himmelfarb (Ed.). The World Bank, the Government of Ukraine, the European Union, the United Nations. March 2023. Washington, DC. 132 p. P. 23. URL: <https://documents1.worldbank.org/curated/en/099184503212328877/pdf/P1801740d1177f03c0ab180057556615497.pdf>

Слід наголосити, що до України (як країни, що зазнала потрясінь, збитків і втрат саме внаслідок війни) принцип відновлення build back better застосовувався до тих країн, які постраждали через потужні стихійні лиха — землетруси, цунамі, виверження вулканів тощо. Так, уперше він був задіяний Організацією Об'єднаних Націй у 2005 р. стосовно території Індонезії, Таїланду, Індії, Шрі-Ланки, Мальдів, які постраждали внаслідок одного з найбільш руйнівних у історії людства цунамі, що сталося наприкінці 2004 р. в Індійському океані²⁵. Нині вираз build back better використовується і в інших контекстах. Так, у жовтні 2021 р. президент США Д. Байден запропонував однойменну програму Build Back Better Framework для відновлення середнього класу США²⁶. Його також залучають країни G7 для заснування партнерства Build Back Better World Partnership у відповідь на інвестиційний проект Китаю щодо розбудови «Економічного поясу Шовкового шляху» (Belt and Road Initiative), який спричинив підвищення впливу КНР у різних регіонах світу²⁷.

У доповіді Генеральної Асамблеї ООН — «Звіт міжурядової експертної робочої групи відкритого складу щодо індикаторів і термінології, що стосуються зменшення ризику лих» (Report of the open-ended intergovernmental expert working group on indicators and terminology relating to disaster risk reduction) — надається актуальна термінологія, пов'язана із зниженням ризику лих, а принцип build back better визначається як використання етапів відновлення, відбудови і реконструкції після катастроф з метою підвищення стійкості націй і громад шляхом вжиття заходів щодо зниження ризику катастроф у комплексі з відновленням фізичної інфраструктури і суспільних систем, а також джерел засобів до існування, економіки й навколишнього середовища²⁸. У доповіді розкривається, що саме розуміється під відновленням, відбудовою і реконструкцією²⁹:

---

pean Union, the United Nations. March 2023. Washington, DC. 132 p. P. 5, 7. URL: <https://documents1.worldbank.org/curated/en/099184503212328877/pdf/P1801740d1177f03c0ab180057556615497.pdf>

²⁵ Tsunami Special Envoy Bill Clinton Tells ecosoc Most Challenging Days Lay Ahead in Recovery, Disaster Prevention, Applying Lessons Learned. *United Nations*. 2005. Jul 14. URL: <https://press.un.org/en/2005/ecosoc6166.doc.htm> (дата звернення: 21.07.2023).

²⁶ President Biden Announces the Build Back Better Framework. *The White House*. 2021. Oct 28. URL: <https://www.whitehouse.gov/briefing-room/statements-releases/2021/10/28/president-biden-announces-the-build-back-better-framework> (дата звернення: 22.07.2023).

²⁷ Fact Sheet: President Biden and G7 Leaders Launch Build Back Better World (B3W) Partnership. *The White House*. 2021. Jun 12. URL: <https://www.whitehouse.gov/briefing-room/statements-releases/2021/06/12/fact-sheet-president-biden-and-g7-leaders-launch-build-back-better-world-b3w-partnership> (дата звернення: 22.07.2023).

²⁸ Report of the Open-ended Intergovernmental Expert Working Group on Indicators and Terminology relating to Disaster Risk Reduction: Note by the Secretary-General. General Assembly United Nations. 1 December 2016. 41 p. P. 11. URL: https://www.preventionweb.net/files/50683_oiewgreportenglish.pdf

²⁹ Там само. P. 21-22.

- відновлення (recovery): поновлення або покращення засобів для існування й здоров'я, а також економічних, фізичних, соціальних, культурних і екологічних активів, систем і видів діяльності потерпілого від лих населення чи суспільства, відповідно до принципів сталого розвитку і концепції відновлення за принципом «відбудувати краще, ніж було», з метою уникнення або зниження майбутнього ризику лих;

- відбудова (rehabilitation): поновлення роботи основних служб і об'єктів для забезпечення життя потерпілого від лиха населення чи суспільства;

- реконструкція (reconstruction): перебудова і стале поновлення в середньо- і довгостроковій перспективі стійкої життєво важливої інфраструктури, служб, житла, об'єктів і засобів для існування, необхідних для забезпечення повноцінного життя потерпілого від лиха населення чи суспільства, відповідно до принципів сталого розвитку і концепції відновлення за принципом «відбудувати краще, ніж було», з метою уникнення або зниження майбутнього ризику лих.

Отже, принцип *build back better* передбачає відновлення, відбудову і реконструкцію різних сфер суспільства після катастроф і лих, зокрема війни. Ідеться не лише про фізичні активи та інфраструктуру, а й про економічну сферу, соціальні системи і навколишнє середовище. Під час реалізації цього принципу відновлення територій, активів і сфер відбувається не просто до попереднього (у випадку України — довоєнного) стану, а на основі впровадження якісно нових змін і вдосконалень, наприклад, щодо інноваційної трансформації промислового виробництва, розвитку людського капіталу відповідно до нових умов і потреб, підвищення доступності соціальних послуг, відновлення соціальних зв'язків, покращення функціональних характеристик фізичних активів, у тому числі житлових приміщень, підвищення їх енергоефективності, безпеки й комфорту. Реалізація цього принципу відповідає національним інтересам, адже, як підкреслюють вітчизняні науковці³⁰, для України є категорично неприйнятним продовження довоєнних траєкторій структурного спрощення економіки.

Вважаємо, що Україна повинна відмовитися від довоєнної сировинної орієнтації на користь побудови економіки індустріально-інноваційного типу, коли протагоністом, рушійною силою змін стане реіндустріалізована, сервісофікована переробна промисловість як відповідь на розгортання у світі Індустрії 4.0—5.0. Сучасна і повоєнна Україна має рухатися шляхом глибокої трансформації економіки, що передбачає здійснення структурних змін з акцентом на випереджальний розвиток технологічних галузей переробної промисловості й наукоємних галузей сфери послуг, включення принципів стійкості, сталості, регенерації і циркулярної економіки в політику і систему управління на всіх рівнях — від державного до територіальних громад. Пріоритетом державної політики України має

³⁰ Візія Відділення економіки НАН України щодо повоєнної розбудови України. *Національна академія наук України*. 2022. 12 груд. URL: <https://www.nas.gov.ua/UA/Messages/Pages/View.aspx?MessageID=9717> (дата звернення: 05.08.2023).

бути захист власного виробництва, забезпечення використання у виробництві власних сировини і робочої сили, підтримка сфер науки й освіти, стимулювання інноваційної діяльності та підприємництва, розвиток агропромислового виробництва й сучасної інфраструктури.

Залежно від типу регіону (див. рис. 2) та індивідуальних потреб громад доцільно застосовувати різні моделі їх економічної, соціальної й екологічної реанімації і відбудови, оскільки єдиного підходу до відновлення територій, як показує міжнародний досвід, бути не може. Інноваційні спільноти здатні відігравати в цих процесах провідну роль, долучаючись до вироблення індивідуальних нових ідей і рішень, спрямованих на економічне відновлення, соціальну реабілітацію, інфраструктурний розвиток, екологічну стійкість, культурне відродження постраждалих від війни українських територій для забезпечення їх стійкого і сталого розвитку. Стійкими можуть бути визначені регіони й громади, які, мобілізуючи свої ресурси, формуючи розвинутий людський і соціальний капітал, запроваджуючи інноваційні рішення і розбудовуючи ефективну структуру економіки, здатні відновлюватися, адаптуватися (приспосовуватися) до змін і розвиватися після кризових ситуацій і потрясінь (війни, пандемії, економічної кризи, стихійного лиха). Сталими є території, які приймають рішення, спрямовані на збалансування, досягнення гармонії між економічними потребами, соціальною справедливістю і охороною навколишнього середовища, ураховують вплив своїх дій на якість життя місцевого населення, прилеглих регіонів і громад, їх навколишнє середовище і економічну безпеку. Громади України та їх місцеве населення мають еволюціонувати від переважно пасивного спостерігача і споживача до активного учасника процесу відродження населених пунктів — міст, сіл і селищ, де вони мешкають. Для цього є потенціал і можливості, оскільки останні роки проведення в Україні реформи децентралізації виявили здатність українського суспільства до ефективної самоорганізації і об'єднання зусиль на місцевому рівні, а в умовах війни й поготів. Нині це потребує запровадження відкритості в державному управлінні, встановлення партнерських відносин місцевих органів влади з місцевим населенням, заохочення підприємництва, соціальних і екологічних місцевих ініціатив, поширення успішних інноваційних практик і сталого способу життя, розвитку громадської свідомості й активності, що, урешті-решт, сприятиме залученню місцевого населення до процесів прийняття рішень і реалізації проектів з відродження регіонів і громад.

ВИСНОВКИ

У суспільних і гуманітарних науках спільноти є поширеною науковою концепцією, яка використовується для позначення групової діяльності людей із спільними інтересами і цілями, чи то професійними, чи то соціальними й екологічними, чи то культурно-етнічними та іншими, залежно від критерію визначення спільнот. Інноваційні спільноти є одним з проявів спіль-

нот, що являють собою групи людей, які спрямовують свою діяльність на отримання інноваційних результатів у спільному середовищі, здатних вплинути на вирішення значущих соціально-економічних і екологічних проблем суспільства. Сутнісними характеристиками інноваційних спільнот є синергія та співпраця, тісні стосунки і довіра між членами, почуття товариства, приналежності, колективної ідентичності та відповідальності перед групою, розмаїття компетенцій, культивування нових знань, інноваційних ідей і рішень. Формування інноваційних спільнот на місцевому рівні має суттєві переваги для розвитку територіальних громад. Так, вони: підвищують соціальний капітал громади; формують почуття довіри і поваги один до одного, створюють атмосферу взаєморозуміння й солідарності; сприяють професійному зростанню, навчанню і самореалізації; роблять інновації інклюзивними, а отже, доступними для всіх людей, незалежно від стану їхнього здоров'я, соціального статусу і гендерної приналежності; надають психоемоційну підтримку мешканцям громади; допомагають досягати спільних цілей і реалізовувати спільні інтереси; сприяють створенню недорогих інновацій для малозабезпечених верств населення; дозволяють знаходити нестандартні, імпровізовані й водночас прості способи вирішення проблем у віддалених сільських районах.

Інноваційні спільноти є рушіями прогресивних суспільних трансформацій, а тому їх потенціал має бути використаний для відродження постраждалих від війни українських територій, які потерпають від катастрофічних наслідків російської воєнної агресії. Міжнародна концепція відбудови країн і територій після катастроф за принципом «відбудувати краще, ніж було» відповідає національним інтересам і має бути застосована в Україні, оскільки спрямована на відновлення, відбудову і реконструкцію різних сфер суспільства після катастроф і лих не просто до попереднього стану, а на основі впровадження якісно нових змін і вдосконалень. У випадку України та її територій це означає не повернення до довоєнної сировинної економіки, а побудову нової моделі економіки, орієнтованої на розвиток переробної промисловості та інновацій як каталізаторів і рушіїв її структурних змін; вбудовування принципів інноваційності, стійкості й сталості в процес відновлення українських регіонів і громад. Місцеве населення, об'єднуючись у інноваційні спільноти, може активно долучатися до цих процесів, коригуючи пріоритети відновлення громад, розробляючи і втілюючи в життя різноманітні інновації, спрямовані на вирішення складних соціально-економічних і екологічних проблем, з якими воно стикається. Зважаючи на виявлену останніми роками здатність українського суспільства до ефективної самоорганізації та об'єднання зусиль на місцевому рівні, для цього є потенціал і можливості. Проте це потребує інституційної підтримки і створення сприятливих умов для реалізації інноваційних сталих ініціатив на місцях, переосмислення системи державного управління з акцентом на її відкритість і прозорість, налагодження комунікації та співпраці між членами громад, заохочення їх самоорганізації, підприємництва

й активної участі в процесі прийняття рішень з інноваційного відновлення і реконструкції постраждалих від війни українських територій.

Статтю підготовлено в межах виконання науково-дослідного проекту МОН України «Організаційно-економічне забезпечення повоєнного сталого розвитку територій на основі інфраструктурно-сервісної методології розвитку інноваційних спільнот» (№ держреєстрації 0123U100271), науково-дослідної роботи Інституту економіки промисловості НАН України «Стратегічні напрями смарт-спеціалізації промислових регіонів України» (№ держреєстрації 0121U114107).

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Підоричева І.Ю. Інновації в забезпеченні сталого розвитку на місцевому рівні. У: Інновації і трансфер технологій: методи, моделі та механізми управління. Кол. моногр. За ред. В.А. Омеляненка. Суми, Інститут стратегій інноваційного розвитку і трансферу знань, 2023. 371 с. С. 194—208.
2. Agarwal N., Brem A., Dwivedi S. Frugal and reverse innovation for harnessing the business potential of emerging markets — the case of a Danish MNC. *International Journal of Innovation Management*. 2020. Vol. 24. No. 01, 2050009. <https://doi.org/10.1142/S1363919620500097>
3. Barnikol J., Liefner I. The prospects of advanced frugal innovations in different economies. *Technology in Society*. 2022. Vol. 71, 102081. <https://doi.org/10.1016/j.techsoc.2022.102081>
4. Hossain M. Frugal innovation: Unveiling the uncomfortable reality. *Technology in Society*. 2021. Vol. 67, 101759. <https://doi.org/10.1016/j.techsoc.2021.101759>
5. Bhattacharjya B.R., Bhaduri S., Kakoty S.K. Co-creating community-led frugal innovation: An adapted Quadruple Helix? *Technovation*. 2023. Vol. 124, 102752. <https://doi.org/10.1016/j.technovation.2023.102752>
6. Mattioli M. Communities of Innovation. *Northwestern University Law Review*. 2012. Vol. 106. No. 1. P. 103-155. URL: <https://scholarlycommons.law.northwestern.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1136&context=nulr>
7. Chavis D.M., Lee K. What is Community Anyway? *Stanford Social Innovation Review*. 2015. May 12. <https://doi.org/10.48558/EJJ2-JJ82>
8. West R.E. Communities of innovation: Individual, group, and organizational characteristics leading to greater potential for innovation. *TechTrends*. 2014. Vol. 58 (5). P. 53—61. <https://doi.org/10.1007/s11528-014-0786-x>
9. Омеляненко О.М. Аналіз науково-методичних підходів і концепцій інноваційних спільнот. *Проблеми економіки*. 2022. № 1 (51). С. 99—104. <https://doi.org/10.32983/2222-0712-2022-1-99-104>
10. Lim M., Bee Yong Ong. Communities of innovation. *International Journal of Innovation Science*. 2019. Vol. 11. No. 3. P. 402-418. <http://doi.org/10.1108/IJIS-09-2017-0086>
11. Grippa F. Nurturing communities of innovation: Evidence from the aerospace industry. *International Journal of Innovation and Technology Management*. 2012. Vol. 09. No. 04. P. 1250029. <https://doi.org/10.1142/S0219877012500290>
12. González-Sanguino C., Ausín B., Castellanos M.Á., Saiz J., López-Gómez A., Ugidos C., Muñoz M. Mental health consequences of the Covid-19 outbreak in Spain. A longitudinal study of the alarm situation and return to the new normality.

- Progress in Neuro-Psychopharmacology and Biological Psychiatry*. 2021. Vol. 107. P. 110219. <https://doi.org/10.1016/j.pnpbp.2020.110219>
13. Orelj A., Torfason M.T. They didn't ask: Online innovation communities as a latent dynamic capability. *Technological Forecasting and Social Change*. 2022. Vol. 180, 121738. <https://doi.org/10.1016/j.techfore.2022.121738>
14. Grosse M., Pohlisch J., Korbel J.J. Triggers of Collaborative Innovation in Online User Communities. *Journal of Open Innovation: Technology, Market, and Complexity*. 2018. Vol. 4. Iss. 4. <https://doi.org/10.3390/joitmc4040059>

Надійшла 17.07.2023

Прорецензована 04.08.2023

Доопрацьована 15.08.2023

Підписана до друку 18.08.2023

REFERENCES

1. Pidorycheva I.Yu. Innovations in ensuring sustainable development at the local level. In: Innovations and technology transfer: methods, models and management mechanisms. V.A. Omelyanenko (Ed.). Sumy, 2023, pp. 194-208 [in Ukrainian].
2. Agarwal N., Brem A., Dwivedi S. Frugal and reverse innovation for harnessing the business potential of emerging markets - the case of a Danish MNC. *International Journal of Innovation Management*, 2020, Vol. 24, No. 01, 2050009. <https://doi.org/10.1142/S1363919620500097>
3. Barnikol J., Liefner I. The prospects of advanced frugal innovations in different economies. *Technology in Society*, 2022, Vol. 71, 102081. <https://doi.org/10.1016/j.techsoc.2022.102081>
4. Hossain M. Frugal innovation: Unveiling the uncomfortable reality. *Technology in Society*, 2021, Vol. 67, 101759. <https://doi.org/10.1016/j.techsoc.2021.101759>
5. Bhattacharjya B.R., Bhaduri S., Kakoty S.K. Co-creating community-led frugal innovation: An adapted Quadruple Helix? *Technovation*, 2023, Vol. 124, 102752. <https://doi.org/10.1016/j.technovation.2023.102752>
6. Mattioli M. Communities of Innovation. *Northwestern University Law Review*, 2012, Vol. 106, No. 1, pp. 103-155. URL: <https://scholarlycommons.law.northwestern.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1136&context=nulr>
7. Chavis D.M., Lee K. What is Community Anyway? *Stanford Social Innovation Review*, 2015, May 12. <https://doi.org/10.48558/EJJ2-JJ82>
8. West R.E. Communities of innovation: Individual, group, and organizational characteristics leading to greater potential for innovation. *TechTrends*, 2014, Vol. 58 (5), pp. 53-61. <https://doi.org/10.1007/s11528-014-0786-x>
9. Omelianenko O.M. Analysis of Scientific and Methodological Approaches to and Concepts of Innovation Communities. *The Problems of Economy*, 2022, No. 1 (51), pp. 99-104. <https://doi.org/10.32983/2222-0712-2022-1-99-104> [in Ukrainian].
10. Lim M., Bee Yong Ong. Communities of innovation. *International Journal of Innovation Science*, 2019, Vol. 11, No. 3, pp. 402-418. <http://doi.org/10.1108/IJIS-09-2017-0086>
11. Grippa F. Nurturing communities of innovation: Evidence from the aerospace industry. *International Journal of Innovation and Technology Management*, 2012, Vol. 09, No. 04, 1250029. <https://doi.org/10.1142/S0219877012500290>
12. González-Sanguino C., Ausín B., Castellanos M.Á., Saiz J., López-Gómez A., Ugidos C., Muñoz M. Mental health consequences of the Covid-19 outbreak in Spain. A longitudinal study of the alarm situation and return to the new normality.

Progress in Neuro-Psychopharmacology and Biological Psychiatry, 2021, Vol. 107, 110219. <https://doi.org/10.1016/j.pnpbp.2020.110219>

13. Orelj A., Torfason M.T. They didn't ask: Online innovation communities as a latent dynamic capability. *Technological Forecasting and Social Change*, 2022, Vol. 180, 121738. <https://doi.org/10.1016/j.techfore.2022.121738>
14. Grosse M., Pohlisch J., Korbel J.J. Triggers of Collaborative Innovation in Online User Communities. *Journal of Open Innovation: Technology, Market, and Complexity*, 2018, Vol. 4, Iss. 4. <https://doi.org/10.3390/joitmc4040059>

Received on July 17, 2023

Reviewed on August 4, 2023

Revised on August 15, 2023

Signed for printing on August 18, 2023

Iryna Pidorycheva, Dr. Sci. (Econ.), Head of the Sector
of Innovative Investment-driven Development of the Industry
Institute of Industrial Economics of the NAS of Ukraine
2, Marii Kapnist St., Kyiv, 03057, Ukraine

INNOVATION COMMUNITIES AND THEIR CAPABILITIES IN REVITALIZING WAR-AFFECTED UKRAINIAN TERRITORIES ON THE PRINCIPLES OF RESILIENCE AND SUSTAINABILITY

The understanding of the nature of communities has been deepened, and various criteria to define them have been used to this end, in particular geographic, professional, social-problem, environmental-problem, cultural-ethnic. It is determined that one of the types of communities are innovation communities — groups of people who direct their activities to obtain innovative results in a common environment, who are able to influence the solution of significant socio-economic and environmental problems of society. Based on systematization of the scientific and theoretical basis for identifying the phenomenon of innovation communities, their essential characteristics and advantages for the development of territorial communities are determined.

Innovation communities are sources of progressive social transformations, as they are aimed at resilient and sustainable development of territories. The role and capabilities of innovation communities in revitalizing war-affected Ukrainian territories on the build back better principle are substantiated. The essence of this principle is revealed, which consists in the recovery rehabilitation and reconstruction of various societal spheres after disasters and calamities, not simply to the previous (in the case of Ukraine — pre-war) state, but with the introduction of qualitatively new changes and improvements. The conformity of the implementation of this principle with the national interests of Ukraine is emphasized. The need to ensure the evolution of territorial communities and their population from a mostly passive observer and consumer to an active participant in the revitalization of settlements on the principles of resilience and sustainability has been determined. This requires the introduction of openness in public administration and partnership relations of local authorities with the local population, development of public awareness and activity, encouragement of entrepreneurship, social and environmental local initiatives, dissemination of successful innovative practices and a sustainable lifestyle.

Keywords: *community; innovation community; war-affected Ukrainian territories; build back better principle; innovations; resilience; sustainability.*